

УДК 78.491
78.2У

Наталя Зубко (Львів)

**КАМЕРНО - ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ МУЗИКУВАННЯ
У ЛЬВОВІ 1896 – 1898 рр.
НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕРТНИХ СЕЗОНІВ ГАЛИЦЬКОГО
МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА**

Зубко Наталя. Камерно-інструментальне музикування у Львові 1896 - 1898 рр. на прикладі концертних сезонів Галицького музичного товариства

Концертний сезон Галицького музичного товариства у Львові 1896 – 1898 років в жанрі камерної музики представила п'ятірка видатних галицьких музикантів. На матеріалах періодичних видань цих років розглядається виконавський репертуар, подаються відгуки на концерти та визначається найвищий ступінь виконавської майстерності створеного камерного ансамблю.

Ключові слова : камерно-інструментальна музика, квартет, квінтет, камерне виконавство

Зубко Наталия. Камерно-инструментальное музицирование во Львове 1896 - 1898 годов на примере концертных сезонов Галицкого музыкального общества

Концертный сезон Галицкого музыкального общества во Львове 1896 – 1898 годов в жанре камерной музыки представили пять выдающихся музыкантов Галичины. На материалах периодических изданий этих лет рассматривается исполнительский репертуар, отзывы на концерты. Отмечается также высочайший уровень исполнительского мастерства данного камерного ансамбля.

Ключевые слова : камерно-инструментальная музыка, квартет, квинтет, камерное исполнительство.

*Zubko Natalia. Chamber-instrumental music in Lviv 1896 – 1898 years
By the example of concert season of Galician Music Society*

The concert season of the Galician musician community in Lviv 1896-1898 in the chamber music genre was shown by five famous Galician musicians. By the

materials of periodical publications of these years the repertoire is being examined, making the comments on the concerts and finding the highest level of chamber ensemble performing.

Key words : chamber-instrumental music, quartet, quintet, chamber performing.

У другій половині ХІХ ст. у Львові виникають камерні ансамблі виконавців, що найчастіше складались з музикантів-аматорів. Завдяки їхній діяльності домашнє і побутове музикування починає набирати більш організованих форм і поступово виходить на велику концертну сцену. Оскільки музиканти-аматори були основними виконавцями на концертній естраді, характерні риси домашнього музикування пізніше проникають у концертні програми, розраховані на широкі кола слухачів. Під час одного концерту звучали найрізноманітніші твори: хорові, оркестрові, вокальні та інструментальні різних стилів і жанрів [3, с. 91].

Інтенсивність концертного камерно-інструментального виконавства у Галичині у 1896 – 1898 рр. ініційована видатними місцевими, а також приїжджими музикантами. Вибір творів до концертних програм залежав від потреб музичної інституції, яка організовувала концерти.

Найважливішою щодо популяризації камерно-інструментального жанру серед чисельних музичних інституцій Львова була діяльність Галицького Музичного Товариства (ГМТ), яке на той час стало основним осередком пропаганди симфонічної, камерно-інструментальної і вокальної музики (класичної та “новітньої” романтичної). Вже від початку свого існування (від 1838 р.) товариство організовувало великі симфонічні концерти і так звані “музичні вечори”, на яких поряд з професійними музикантами виступали аматори з виконанням сольних (вокальних чи інструментальних), оркестрових, а також ансамблевих камерних творів. З свого боку ці твори популяризували музичні видавці, які публікували найулюбленіші симфонічні, інструментальні та оперні уривки для 4-ручного виконання.

Під час концертних сезонів 1896 - 97 і 1897 - 98 рр., окрім традиційних “великих” концертів, товариство провело шість знаменитих концертних вечорів – по три в кожному сезоні – які залишили вагомий резонанс у львівських музичних газетах. Незмінними виконавцями-інструменталістами на цих вечорах були Г. Мельцер, М. Вольфсталь, Ю. Пуліковський, Ю. Яцкл

та А. Слядек – “найкраще, з чим у нас на естраді можна зустрітися” [6, № 76, 4].

Метою дослідження є висвітлення концертної діяльності цих музикантів, що об'єднавшись, склали квінтет. Утворений камерно-інструментальний ансамбль в рамках концертних сезонів ГМТ 1896 - 97 – 1897- 98 рр. став провідним виконавським колективом. Його концертно-виконавська діяльність до цього часу не була висвітлена у музикознавстві. Про окремих учасників колективу у музикознавчих працях є чимало досліджень. Та про колектив, що провадив величезну концертну роботу, незважаючи на те, що його учасники були достатньо відомими, а деякі з них стали корифеями у виконавській школі Галичини і Львова зокрема, у дослідженнях згадок немає.

Ці музиканти були відмінними педагогами, професорами консерваторії ГМТ. Вони створили свою яскраву виконавську школу, підготували плеяду професійних музикантів.

Серед учнів М. Вольфсталя слід згадати Юзефа Цетнера, який вів разом з викладачем концертний курс у класі скрипки, працював у консерваторії ГМТ під час управління нею М. Солтисом, Я. Сенкевича¹, Емму Вольфсталь – (донька М. Вольфсталя, працювала разом з батьком), Роберта Перутца та Юліана Пуліковського.

У класі Алоїзія Слядека навчалися Самуїл Глясберг, Роман Пуліковський – один з перших викладачів класу віолончелі Вищого музичного інституту у Львові, створеного в 1903 році. А. Слядек вів також курс ансамблевого музикування у консерваторії.

М. Вольфсталь та А. Слядек були організаторами квартетних вечорів ГМТ, про що читаємо в одній з рецензій: *“Ініціатори квартетних вечорів проф. Вольфсталь і Слядек вже зараз збирають плоди своєї повної запалу праці. Публіка щораз більше напливає на квартетну продукцію і все більше захоплюється тим чарівним розділом музики”* [13, с. 53].

“Юзеф Яцкл викладає клас скрипки у Львівській консерваторії з 1892 р. і має репутацію чудового скрипаля і відмінного педагога” [14, с. 69]. Ім'я Яцкла (за матеріалами Звітів ГМТ) подається як Юзеф Франтішек.

Генріх Мельцер-Щавинський (1869 - 1928) вів вищий курс фортепіано у Львівській консерваторії ГМТ у 1897 - 1899 рр. [4, с. 110]. Пізніше працював як доїжджаючий артистичний директор музичної школи Г. Оттавової (до 1914 р.). Серед найвидатніших учнів Г. Мельцера – піаністка

¹ Ім'я не встановлене.

Г. Оттавова, композитор і фортепіанний педагог С. Барбаг, майбутній піаніст світової слави М. Горшовський [1, с. 10]. Слід зазначити, що Г. Мельцер досяг неабияких успіхів і у сфері композиції. Серед найвизначніших його творів – два Фортепіанні концерти (e - moll, c - moll), твори камерно-інструментального жанру: Тріо g - moll для фортепіано, скрипки і віолончелі, Канон для фортепіано, скрипки і віолончелі, Соната G - dur для скрипки і фортепіано, а також Парафраза на “Думки” С. Монюшка для скрипки і фортепіано. Як композитора Г. Мельцера було неодноразово відзначено на конкурсах ім. А. Рубінштейна в Берліні (1895), І. Падеревського в Ляйпцігу (1898) [9, с. 28]. Г. Мельцер був музикантом різнобічного обдарування. Крім педагогічної та виконавської діяльності він неодноразово виступав в якості диригента, був гідним супротивником Мечислава Солтиса у виборчій кампанії на посаду директора консерваторії після смерті Рудольфа Шварца.

М. Вольфсталь, А. Слядек, Ю. Пуліковський і Г. Мельцер виступали з сольними програмами, а також виконували інструментальні концерти у супроводі оркестру. Отже, можемо уявити, якого високого мистецького рівня сягали виступи цих славнозвісних музикантів як учасників Львівського квінтету. Підтвердження цьому читаємо у рецензіях на квартетні вечори у пресі: *“До цього часу не було жодної продукції квартетистів, яка б не дала нам великого мистецького задоволення. Виконання часом могло відрізнитись якимось дрібним ступенем в досконалості, однак завжди загальне враження, яке залишають по собі квартетні вечори, є цілком незвичайними”* [6, № 76, 4].

Місцева публіка завжди з великим захопленням зустрічала Львівський квінтет: *“Квартетний вечір професорів львівської консерваторії, проведений вчора в залі Музичного Товариства згромадив, подібно як попередній, надмірно кількісну публіку, складену з наймузичніших особистостей столиці. ... і нічого дивного, якщо врахувати, що до фортепіано сідає Генріх Мельцер, першу скрипку тримає Маурицій Вольфсталь, віолончель – Алоїзій Слядек, а коло них Яцкл і молодий скрипаль Пуліковський”* [8, № 15, 5].

Яскравим свідченням популярності Львівського квінтету є фотографія славетної п'ятірки на першій сторінці одного з випусків “Wiadomości artystyczne” [14, с. 67], а також велика стаття про кожного з учасників колективу, розміщена у цьому ж номері.

Нижче подаємо перелік камерно-інструментальних творів, які увійшли до програм музичних вечорів зазначених сезонів та рецензії на них:

4 грудня 1896 року:

Струнний квартет Л. ван Бетовена оп. 59, № 3

Струнний квінтет Й. Свендсена оп. 5 (партію другого альту виконував К. Полінський) [11, с. 24 - 27].

15 січня 1897 року:

Фортепіанне тріо Г. Мельцера g-moll

Струнний квартет оп. 51, Es - dur А. Дворжака.

У цьому концерті Г. Мельцер дебютував і як композитор, і як виконавець камерної музики. *“Трудностей [технічних] також не бракує в тому творі [Тріо Г. Мельцера] і, справляючись з ними, Мельцер піаніст представився перед публікою вище Мельцера композитора”* [13, с. 53].

26 березня 1897 року:

Струнне Тріо c - moll оп. 9, № 3 Л. ван Бетовена

Фортепіанний квартет З. Носковського d - moll оп. 8.

“Найцікавішим номером програми був для нас Фортепіанний квартет Зигмунта Носковського, котрий слухали вперше. ... Виконання зі сторони проф. Мельцера (фортепіано), Вольфстала (скрипка), Яцкла (альт) і Слядека (віолончель) було відмінне. Лєвова частка визнання публікою припадає проф. Мельцерові, котрий трактував свою партію з розумінням і запалом. В четвертій частині особистість композитора повела за собою Мельцера, а той – решту виконавців. Виконуючи Тріо Бетовена, Вольфсталь, Яцкл і Слядек за короткий час “сказали все, що могли і нічого зайвого” [13, с. 121].

15 січня 1898 року:

Струнний квартет Свендсена a - moll, оп. 1

Фортепіанне тріо Бетовена D - dur, оп. 70.

У рецензії на цей вечір читаємо: *“Твір [Квартет – Н. З.] нас вразив найбільше другою і третьою частинами. ... Не потрібно додавати, що виконання Квартету було досконалим (Вольфсталь, Пуліковський, Яцкл, Слядек). Тріо D - dur, оп. 70 Бетовена захопило нас як змістом, так і виконанням. Пп. Мельцер, Вольфсталь і Слядек повністю зосередилися на висоті свого завдання і безумовно заслуговують на слова похвали. Проф. Мельцер вперше грав у нас партію фортепіано в бетовенівському камерному творі. З цього боку показав себе незвичайним музикантом, сильно і глибоко вникаючи у душу композиції. Особливо своєю незрівнянною красою нас захопила друга частина Тріо. В першій – вразили делікатні, ледь відчутні пасажі фортепіано, не зважаючи на те, що звук не був розрахованим на ефект. Звук органічно впливав з композиції і зливався зі струнними інструментами майже в єдине звучання”* [14, с. 23].

Інший відгук читаємо у часописі “Gazeta Lwowska”: *“Виконавці пп. Мельцер, Вольфсталь і Слядек можуть пишатися тим, що вчора подали слухачам, бо відіграли Тріо з таким щирим прийомом, так однорідно, так стильно і ... бездоганно, що воно отримало правдиво достойну форму. Враження, справлене на слухачів, було таким сильним..., що і під час виконання, і після закінчення гри лунали гарячі і довготривалі оплески”* [6, № 11, 4]. *“Музику в їхньому виконанні можна слухати з захопленням годинами”* [8, № 15, 5].

“Квартетний вечір залишив своїм слухачам ... милі і правдиво мистецькі спогади. Очевидно заслужені квартетисти пп. Вольфсталь, Слядек, Яцкл і Пуліковський не будуть зволікати з наступними програмами. Співучасть п. Мельцера стала невід'ємною оздобою квартетних вечорів і сприяє їх проведенню на захоплюючій висоті” [6, № 11, 4].

4 березня 1898 року:

Фортепіанний квінтет Цезара Франка

Струнний квартет е - moll Роберта Волькмана [14, с. 65].

“Наші квартетисти Вольфсталь, Пуліковський, Яцкл, Слядек вчора виступили з новою продукцією, такою ж цікавою як і попередня. Їх виконання перевершило все, що ми могли чути до цього часу з-під їх смичків. ... в Квінтеті фортепіанну партію виконав п. Генріх Мельцер. Своєю грою, сповненою запалу, він з'єднався в правдиву мистецьку цілість з грою квартетистів, котрі тут, як і в Квартеті Волькмана, виявили свою дивовижну витонченість” [6, № 52, 4].

1 квітня 1898 року:

Й. Гайдн. Струнний квартет В - dur.

А. Рубінштейн. Соната для скрипки і фортепіано G - dur Op. 13.

К. Сен-Санс. Фортепіанний квінтет Op. 14.

“Виконанням [Квартету - Н. 3.], сповненим любові і розуміння, досконалістю фразування і технічною вправністю, наші квартетисти заслужили найбільшого визнання” [14, с. 87].

Успіх виступів Квінтету належить передовсім Генріхові Мельцеру, про що читаємо в рецензії: *“Не примениуючи мистецьких заслуг струнного квартету, визнаємо, однак, що саме п'ятий чинник, перетворюючий квартет на квінтет, став магістральною віссю, біля котрої так чи інакше обертається вся мистецька продукція. Головним чином від фортепіано плинуть іскри життя і вогню – з-під пальців Мельцера. ... В ансамблі він захоплює своєю грою співвиконавців і слухачів”* [6, № 76, 4].

Хоча Львівський квінтет у такому складі проіснував лише два концертних сезони і надалі припинив своє існування (причиною тому був від'їзд Г. Мельцера зі Львова), його значення переоцінити неможливо. Своїми виступами цей колектив помітно пожвавив львівське концертне життя, познайомивши місцеву публіку з новими музичними програмами, оскільки саме у їхньому виконанні у Львові відбулись прем'єри творів Ц. Франка, К. Сен-Санса, Й. Свендсена, Р. Волькмана, Г. Мельцера та З. Носковського.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кашкадамова Н. Фортеп'яне мистецтво у Львові / Н. Кашкадамова. – Тернопіль : АСТОН, 2001. – 399 с.
2. Мазепа Л. Шлях до Музичної академії. У 2-х томах. Т. 1 / Л. Мазепа, Т. Мазепа. – Львів : Сполом, 2003. – 287 с.
3. Молчанова Т. З історії ансамблевого музикування / Т. Молчанова. – Львів : Сполом, 2005. – 159 с.
4. Сторінки історії ЛДМА ім. М. Лисенка. – Львів : Сполом, 2003. – 255 с. – До 159-річчя заснування Академії.
5. Gazeta Lwowska. – 1897. – № 1 – 363.
6. Gazeta Lwowska. – 1898. – № 1 – 363.
7. Kurjer Lwowski. – Lwów, 1897. – № 1 – 360.
8. Kurjer Lwowski. – Lwów, 1898. – № 1 – 360.
9. Słownik muzyków polskich. W 2 t. T. I. – PWM, 1964 – 347 s.; T. II. - PWM, 1967. – 320 s.
10. Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa Muzycznego za rok 1892/93. Od 1. Września 1892 do 31 Sierpnia 1893. – Lwów : Nakładem Towarzystwa, 1893. – 62 s.
11. Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa Muzycznego za rok 1896/97. Od 1. Września 1896 do 31 Sierpnia 1897. – Lwów : Nakładem Towarzystwa, 1897. – 62 s.
12. Sprawozdanie wydziału Gal. Towarzystwa Muzycznego za rok 1897/98. Od 1. Września 1897 do 31 Sierpnia 1898. – Lwów : Nakładem Towarzystwa, 1898. –s.
13. Wiadomości Artystyczne: Pismo poświęcone muzyce, teatrowi, literaturze i sztuce / M. Sołtys. – Lwów, 1897. – № 1 – 24. – 344 s.
14. Wiadomości Artystyczne : Pismo poświęcone muzyce, teatrowi, literaturze i sztuce / M. Sołtys. – Lwów, 1898. – № 1 – 33. – 248 s.